

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ
ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2008

Λογοτεχνία Κατεύθυνσης

Κωνσταντίνος Καβάφης (1863-1933) Καισαρίων

Έν μέρει γιά νά ἔξακριβώσω μιὰ ἐποχή,
ἐν μέρει καί τήν ὥρα νά περάσω,
τήν νύχτα χθές πῆρα μιὰ συλλογή
ἐπιγραφῶν τῶν Πτολεμαίων νά διαβάσω.
5 Οἱ ἄφθονοι ἔπαινοι κ' ἡ κολακείες
εἰς ὄλους μοιάζουν. Ὅλοι εἶναι λαμπροί,
ἐνδοξοί, κραταιοί, ἀγαθοεργοί·
κάθ' ἐπιχειρήσεις των σοφοτάτη.
Ἐν πείρ γιά τές γυναῖκες τῆς γενιάς, κί αὐτές,
10 ὄλες ἡ Βερενίκες κ' ἡ Κλεοπάτρεις θαναμαστές.

Ὅταν κατόρθωσα τήν ἐποχή νά ἔξακριβώσω
θ' ἄφινά τό βιβλίό ἄν μία μνεία μικρή,
κί ἀσήμαντη, τοῦ βασιλέως Καισαρίωνος
δέν εἴλκυε τήν προσοχή μου ἀμέσως...

15 Ἐ, νά ἦρθες σύ μέ τήν ἀόριστη
γοητεία σου. Στήν ἱστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται γιά σένα,
κ' ἔτσι πιό ἐλεύθερα σ' ἔπλασα μέσ στόν νοῦ μου.
Σ' ἔπλασα ὠραῖο κ' αἰσθηματικό.
20 Ἡ τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει
μιάν ὄνειρῶδη συμπαθητική ἔμορφιά.
Καί πόσο πλήρως σέ φαντάστηκα,
πού χθές τήν νύχτα ἀργά, σάν ἔσβυνεν
ἡ λάμπα μου - ἄφισα ἐπίτηδες νά σβύνει-
25 ἔθαρεψα πού μπῆκες μέσ στήν κάμαρά μου,
μέ φάνηκε πού ἐμπρός μου στάθηκες· ὡς θά ἦσουν
μέσ στήν κατακτημένη Ἀλεξάνδρεια,
χλωμός καί κουρασμένος, ἰδεώδης ἐν τῇ λύπῃ σου,
ἐλπίζοντας ἀκόμη νά σέ σπλαχνισθοῦν
30 οἱ φαῦλοι - πού ψιθύριζαν τό «Πολυκαισαρίην»

(1918)

Εισαγωγή

Πρόκειται για ένα **ποίημα για την ποίηση**. Ο Καισαρίων είναι ο μεγαλύτερος γιος της Κλεοπάτρας, τον οποίο απέκτησε απ' τον Ιούλιο Καίσαρα το 47π.Χ. κι έχει άλλα δύο αδέρφια, τον Αλέξανδρο και τον Πτολεμαίο. Βρισκόμαστε στην ελληνιστική περίοδο της Αλεξάνδρειας, όταν βασιλευσαν οι Πτολεμαίοι, την περίοδο που οι ρωμαϊκές λεγεώνες με τον Οκτάβιο Καίσαρα εισβάλλουν στην πόλη και υποτάσσουν την Κλεοπάτρα και τον Αντώνιο. Ο Οκτάβιος αποφασίζει να θανατώσει τον Καισαρίωνα σε ηλικία **17 ετών** γιατί τον συμβούλεψαν πως δεν είναι καλό για έναν τόπο να υπάρχουν πολλοί Καίσαρες (30 π.Χ.)

Πρόκειται για ένα **ψευδοϊστορικό ποίημα**, αφού το πρόσωπο είναι υπαρκτό, ο ποιητής όμως το πλάθει με τη φαντασία του. Σκοπός του Καβάφης είναι **να αποκαταστήσει την ιστορική αλήθεια**, να διορθώσει το λάθος της ιστορίας, η οποία δεν κάνει εκτενή αναφορά στον Καισαρίωνα. Μέσα απ' το ποίημα ο **Καισαρίων** θα δικαιωθεί και θα πάρει τη θέση που του αξίζει.

Ανάλυση του ποιήματος 1^η ενότητα

Αποτελεί την εισαγωγή που δίνονται οι συνθήκες κάτω απ' τις οποίες προέκυψε το ποίημα. Δίνεται σε πεζολογικό ύφος και σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση. Διάχυτη εδώ είναι η ανία του ποιητή, κατάσταση που θα αλλάξει όταν εμφανιστεί ο ήρωάς του, ο Καισαρίων.

Στίχοι 1-4: Θεατρική εισαγωγή όπου ο ποιητής στήνει το σκηνικό του για να τοποθετήσει στη συνέχεια τον ήρωά του. Η **ομοιοκαταληξία** χρησιμεύει στον ποιητή για να δείξει την ανία του και, παράλληλα, **να ειρωνευτεί** τις στημένες δομές, όπως οι στημένοι πανηγυρισμοί για τον Καισαρίωνα, που τελικά οδήγησαν στο θάνατό του.

Συλλογή επιγραφών: είναι η αφορμή που θα τον οδηγήσει στην ποιητική έμπνευση. Είναι γνωστό το **αναγνωστικό πάθος του Καβάφης για τη μελέτη της ιστορίας**, ιδιαίτερα εκείνης των ελληνιστικών χρόνων. Οι επιγραφές αποτελούν την πιο έγκυρη ιστορική πηγή, ακόμη και αυτές όμως δεν αναφέρουν πολλά για τον Καισαρίωνα.

Πτολεμαίων: σηματοδοτείται η εποχή στην οποία αναφέρεται το ποίημα.

Στίχοι 5-10: Εδώ η **ειρωνεία**, βασικό χαρακτηριστικό του Καβάφης, είναι διάχυτη. Η συσσώρευση των επιθέτων (λαμπροί, ἐνδοξοί, κραταιοί, αγαθοεργοί) εντείνει την ειρωνεία προς τους αυλοκόλακες και τους αξιωματούχους της εποχής και δείχνει την απέχθεια του Καβάφης για τις ψεύτικες προσφωνήσεις που χρησιμοποιούσαν οι κόλακες της εξουσίας. Επίθετα που έρχονται σε **αντίθεση** με τον αθώο, ωραίο και ανήμπορο να αντιδράσει Καισαρίωνα.

Τες γυναίκες: λαϊκό ύφος με το οποίο μειώνει τις γυναίκες της εποχής. Γι' αυτό και τα ονόματα είναι στον **πληθυντικό αριθμό**, γιατί αυτές οι γυναίκες αποτελούν σύμβολα της εποχής. Με τον πληθυντικό δείχνει πως δεν ήταν τίποτα το ξεχωριστό.

2^η ενότητα

Η **συνδυετική ενότητα** ανάμεσα στην εισαγωγή και στην τρίτη ενότητα. Εδώ φαίνεται πόσο εύθραυστη είναι η ποιητική έμπνευση, αφού ο ποιητής δηλώνει πως παραλίγο να αφήσει το βιβλίο που διάβαζε.

Μνεία μικρή κι ασήμαντη: η ιστορία έχει παραγνώρισει τον Καισαρίωνα και έρχεται ο ποιητής να αποκαταστήσει την αδικία.

Καισαρίωνος: είναι η αφορμή για την ποιητική έμπνευση. Το μόνο στοιχείο που συγκρατεί απ' τις κοινοτυπίες που διαβάζει στις επιγραφές.

3^η ενότητα

Εδώ αρχίζει το **πραγματικό ποίημα**. Ενώ οι δύο προηγούμενες στροφές είναι καθαρά **πεζολογικές**, η τρίτη στροφή είναι έντονα **λυρική**. Εδώ το πρόσωπο αλλάζει, έχουμε χρήση του **β' ενικού**, που δείχνει πως ο ποιητής διεξάγει διάλογο με τον Καισαρίωνα.

Α, να: ο ποιητής ξαφνιάζεται γιατί η φαντασία του ενσάρκωνει μπροστά στα μάτια του τον Καισαρίωνα.

Αόριστη: ο ποιητής δεν έχει συγκεκριμένη εικόνα για τον ήρωά του και γι' αυτό τον πλάθει όπως θέλει.

Γοητεία: ο ποιητής φαντάζεται τον ήρωά του γοητευτικό, πράγμα που δικαιολογεί άλλωστε και η ηλικία του Καισαρίωνα. Εξάλλου, είναι γνωστή η αγάπη που έτρεφε ο Καβάφης για το **σωματικό κάλλος**.

Στίχοι 16-17: αιτιολογεί στον ίδιο τον ήρωα γιατί γράφει το ποίημα.

Ωραίο και αισθηματικό: αναφορά στο σωματικό κάλλος και στην ψυχική ομορφιά

Τέχνη: είναι η δύναμη που μπορεί να **μεταμορφώσει την πραγματικότητα, να συμπληρώσει τα κενά και να διορθώσει τα λάθη και τις παραλήψεις της ιστορίας**. Μέσω της τέχνης ο Καβάφης βιώνει μια **ηδονική κατάσταση**, απολαμβάνει τη συντροφιά του όμορφου Καισαρίωνα.

Στίχοι 23-27: η δύναμη της τέχνης ζωντανεύει τον Καισαρίωνα.

Νύχτα: είναι το ιδανικό ερωτικό σκηνικό. Εξάλλου, τη νύχτα η φαντασία ζωντανεύει και απελευθερώνεται. Έτσι, είναι πιο εύκολο για τον ποιητή να πλάσει όπως θέλει τον ήρωά του.

Λάμπα: το ημίφως ενισχύει τη φαντασία και τον ερωτισμό. Γι' αυτό την αφήνει να σβήσει.

Χλωμός και κουρασμένος: απ' τις ταλαιπωρίες και τον επερχόμενο θάνατο.

Ιδεώδης: ο Καισαρίων κράτησε μια πολύ αξιοπρεπή στάση πριν το θάνατό του, πράγμα που θαυμάζει ο Καβάφης.

Στίχοι 30-31: ο λυρισμός δίνει τη θέση του στο **χλευασμό** και το **σαρκασμό** προς την ψεύτικη κολακεία. Ο ποιητής στρέφεται εναντίον της εξουσίας και σπηλιτεύει τη στάση των αυλοκολάκων.

Παράλληλο κείμενο (Απόσπασμα) Αλεξανδρινοί Βασιλείς

Ο Αλέξανδρος - τον είπαν βασιλέα της Αρμενίας, της Μηδίας και των Πάρθων. Ο Πτολεμαίος - τον είπαν βασιλέα της Κιλικίας, της Συρίας, και της Φοινίκης. Ο Καισαρίων στεκόταν πιο εμπροστά, ντυμένος με μετάξι τριανταφυλλί, στο στήθος του ανθοδέσμη από υακίνθους, η ζώνη του διπλή σειρά σαπφείρων και αμεθύστων, δεμένα τα ποδήματά του μ' άσπρες κορδέλλες ντυμένες με ροδόχροα μαργαριτάρια. Αυτόν τον είπαν πιότερο από τους μικρούς, αυτόν τον είπαν Βασιλέα των Βασιλέων. Οι Αλεξανδρινοί ένοιωθαν βέβαια Πως ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά.

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΤΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Γ. ΧΑΣΙΑΚΗΣ
στον ΠΕΙΡΑΙΑ